

PARS SECVNDA.

*De necessitate fidei Christi ad salutem.*2. quæst.
princip.

Sequitur pars altera ubi differendum est, an fides Christi Salvatoris nostri fuerit in omni lege ad salutem necessaria.

Arg. pro
part. neg.

Et pro parte quidem negativa illud est præcipuum argumentum, quod in lege naturæ satis erat credere Deum esse, & esse remuneratorem inquirentium se, ut apostolus ad Hebræos videtur asserere (1). Fides igitur unius mediatoris, qui scilicet Deum placaret, salvaret homines, non erat necessaria.

Præterea, non in lege naturæ modo, verum etiam scripturæ, satis ad salutem erat servare mandata, iuxta id quod Dominus ait: *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata.* At decem mandata legis, de quibus sermo erat, naturali ratione continebantur. Non ergo ad salutem erat fides unius mediatoris necessaria.

Pro parte vero affirmativa illud apostoli testimonium est (2): *Vnus Deus, unus mediator Dei, & hominum homo Christus Iesus.*

Resolut.
quæst.

Voluum hic nos, quasi Troianum bellum gemino ab ovo, huius argumenti materiam exordiri, indeque disputationem inchoare, *An videlicet homines in statu innocentia, vel etiam angelos viatores contingere potuerit sine Christi fide salutem habere.* Non alienum est hoc a præsentis disputatione, & ab instituto huius diei profus remorum. Non enim hoc sane loco in fidei quæstionem incurreremus, nisi Sacramentorum ratio postularet. Etenim cum sint Sacramenta omnia quedam fidei in Christum protestationes: non aliter commode potuimus Sacramentorum necessitatem definire, nisi prius statuissimus, quousque Christi fides sit, fueritque mortali-
bus

(1) Hebr. 11. (2) 1. Timoth. 2.

bus necessaria. Nam Sacramenta mortalium sunt medicinæ.

Itaque, ut ad huius quæstionis caput recurrat oratio, dupliciter potest intelligi fides Christi, & implicita, & explicita. Nempe Christiani explicitè in Christum Deum & hominem credimus. At qui credidit olim, Deum humanæ salutis procuratorem per aliqua media mortales in vitam æternam reparaturum, is Christi fidem habuit implicitam.

Prima igitur conclusio fit. *Non fuit fides Christi explicita 1. Concl. semper ad salutem in omni lege hominibus necessaria.*

Hanc & Magister 3. dist. 25. & communis tenet Theologorum consensus. Eandem habet Divus Augustinus contra Faustum, lib. 19. cap. 14. Imo & apostolus (3) eandem, nisi ego cæcutio, videtur confirmare, cum ait: *Conclusit scriptura omnia sub peccato, ut promissio ex fide Iesu Christi daretur credentibus.* Prius autem quam veniret fides (scilicet evangelica) sub lege custodiebamur conclusi in eam fidem, quæ revelanda erat. Satis ergo erat fides implicita Iesu Christi ad illius veteris populi salutem, populi, inquam, in eam fidem conclusi, quæ tempore gratiæ erat manifestius explicanda. Multo igitur minus fides Christi explicita in lege naturæ ad salutem requirebatur.

Secunda conclusio. *Fides Christi Redemptoris saltem implicita 2. Concl. fuit semper post lapsum hominibus necessaria.* Hanc citra fidei periculum negare non licet, quam utique auctores imprimis gravissimi confirmant, quorum testimonia infirmare nulla ratione possumus. Hieronymus in 2. cap. epist. ad Galat. super ea verba: *Scientes, quod non iustificatur homo ex operibus legis, nisi per fidem Iesu Christi: Admonere, inquit, debemus, sanctos, qui antiquitus fuerunt, ex fide Christi iustificatos.* Siquidem Abraham vidit diem Christi, & letatus est. Et Moyses maiores divinitus existimavit thesauro Ægyptiorum improprium Christi: *Aspiciebat enim in remunerationem.* Et Esaias vidit gloriam Christi, ut Ioannes evangelista commemorat, & Iudas de omnibus generaliter. Item in cap. 4. eiusdem epistolæ: *Hæres ista parvulus, qui nihil differt a servo, sed sub rutoribus est, usque ad præfinitum tempus a Patre, totum hu-*

(3) Galat. 3.

humanum genus, inquit, usque ad adventum Christi significat. Quomodo enim omnes in protoplasto Adam necdum nati moriuntur; ita & omnes, & hi, qui in adventu Christi nati sunt, in secundo Adam vivificantur. Iste intellectus ecclesie Catholicae convenit, qua & veteris & novi testamenti unam asserit providentiam, nec distinguit in tempore, quos conditione sociavit. Omnes edificati sumus super fundamentum apostolorum & prophetarum, continente nos angulari lapide Iesu Christo; omnes unus panis sumus, & duo consensus super terram. Et quomodo nos super Prophetas fundati sumus, ita & Patriarcha in apostolorum fundamine constitunt. Haecenus Hieronymus.

Præclara certe, & tali vero digna interpretatio: Quomodo enim parvulus hæres idem est & adultus; sic populus ille antiquus, & hic novus eadem fide, & religione contentus eadem quoque ecclesia est. Ac sicut in parvulo implicite continetur, quod postea explicatur in adulto: ita fides illa antiquorum parvula fuit, & vi sua continebat implicite, quod deinde crescens habuit explicite.

Divus item Augustinus hanc sententiam frequentissime repetit, lib. primo contra duas epistolas Pelagianorum, cap. 21. & super Ioann. tract. 45. & epistol. 157. quæ scribitur ad Optatum, ut multa alia loca prætermittam, Illa sit fides salvæ, inquit, qua credimus, nullum hominem sive maioris, sive parvula quamlibet & recentis ætatis liberari a contagione mortis antiquæ, & obligatione peccati, quod prima natiuitate contraxit, nisi per unum mediatorum Dei & hominum Christum Iesum, cuius hominis eiusdemque Dei saluberrima fide etiam illi iusti salvati sunt, qui, priusquam veniret in carne, in carne crediderunt esse venturum. Eadem namque fides est & nostra & illorum: quoniam hoc crediderunt, illi futurum, quod nos credimus factum: & Sacramenta quidem poterunt esse pro temporum diversitate diversa, sed ad unitatem tamen eiusdem fidei concordissime recurrentia. Proinde cum omnes iusti, sive ante incarnationem Christi, nec vixerint, nec vivant, nisi ex fide incarnationis, sive post incarnationem Christi, profecto quod scriptum est, non esse aliud nomen sub cælo, in quo nos oporteat salvos fieri, ex illo tempore valet ad salvandum genus humanum, ex quo in Adam vitiatum est. Haecenus Augustinus.

Gregorius quoque Hom. 16. in Ezechielem in huius rei figuram

figuram etiam asserit, turbas, quæ precelebant & sequebantur, utraque pariter acclamasse filio David: *Hosanna in excelsis*. Possent equidem testimonia proferre in huius rei confirmationem sanctorum aliorum; sed ne multa, proferre satius est sacrarum testimonia literarum: in quibus illud primum est, quod habetur ad Corinthios (4): *Habentes eundem spiritum fidei, sicut scriptum est: Credidi, propter quod locutus sum: & nos credimus, propter quod & loquimur.*

Secunda vero habetur alibi (5): *Patres nostri omnes sub nube fuerunt, & omnes mare transierunt, & omnes in Moysæ baptizati sunt in nube, & in mari, & omnes eandem escam spirituales manducaverunt, omnes eundem potum biberunt. Bibebant autem de spiritali conseqente eos petra: Petra autem erat Christus.*

Tertium ad Roman. (6) *Sicut per unius delictum in omnes homines in condemnationem; sic & per unius iustitiam in omnes homines in iustificationem.*

Postremum idemque gravissimum ad Roman. (7) quo cetera & explicantur, & confirmantur: *Omnes peccaverunt, & egent gloria Dei, iustificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem, qua est in Christo Iesu, quem proposuit Deus propitiationem per fidem ad ostensionem iustitiæ suæ, propter remissionem præcedentium delictorum, ut sit ipse iustus & iustificans eum, qui est ex fide Iesu Christi. Unus est enim Deus, qui iustificat circumfessionem ex fide, & præputium per fidem.*

Et causa est in promptu. Non enim possent peccatores, abiecto peccato, Deo reconciliari, nisi crederent, se peccatorum veniam gratia divina posse consequi: nec sciret homo iustitiam & salutem quaerere, nisi, unde petenda esset, agnosceret. Semper ergo necessarium fuit credere, Deum esse hominum iustificatorem ac salvatorem, quo videlicet providente salutis remedia erant humano generi comparanda. Hac vero fide implicite credebatur in Christo, per quem Deus erat iustificaturus, servaturusque universas nationes.

Tertia conclusio, *Fides Christi explicita, post evangelii divulgationem, est ad salutem cuiusque hominis necessaria; in cuius*

Tom. II.

Ccc

con-

3. Concl.
Argum.
concl. hauc
concl.

(4) 1. Cor. 4. (5) 1. Cor. 10. (6) Rom. 5. (7) Rom. 6.

confirmationem testimonio sanctorum retro citata non tam idonea sunt, quam ego desidero. Indiscriminatim enim asserunt, neminem, nec pusillum, nec magnum, aut in nova, aut in antiqua lege sine Christi fide potuisse salvari. Cum igitur veteres sine fide explicita Christi salutem fuerint assecuti; ex sanctorum testimoniis, ut videtur, confirmare non possumus, fidem explicitam esse nunc temporis necessariam. Atque hoc argumentum nonnullos omnino commovet, ut tertiam conclusionem inficiarentur. Illud etiam, quod præceptum de fide Christi potest invincibiliter ignorari, ex Ioann. 15. *si non venissem, & locutus eis non fuisset, peccatum non haberent.* Ergo & potest quis salvari sine explicita fide Christi, faciendo aliter quæcunque lex naturæ præseribit. Et confirmatur, quia potest quis in memoribus, vel in sylvis educari, quo nullus prædicator accedat (8): nec tamen fidem Christi habere potest sine prædicante: Ergo per fidem implicitam Christi, sicut in lege naturæ, salvabitur. Confirmatur deinde, quia statim a Christi passione, illi, ad quos evangelium non pervenerat, servabantur, vel in lege Moysei, vel in lege naturæ: Ergo & nunc ii, ad quos nondum pervenit evangelii prædicatio, verbi gratia, Indi. Nam eodem penitus modo, sicut illis non fuerat Christus annunciat, ita & apud hos non est divulgatum evangelium.

His tamen non obstantibus, tertia illa conclusio usque adeo certa est, ut eam negare non periculosum modo, verum etiam erroneum sit: hæreticum dicerem, nisi modestius esset, ecclesiæ definitioni huius vocabuli notam derelinquere. Id ego statim ostendam, si prius tamen discrimen inter fidem veteris & novi Testamenti, ut videlicet illa fuerit implicita, hæc autem explicita, certis documentis declaravero. Primum igitur D. Aug. lib. 19. contra Faust. cap. 14. *Antiqui in fide, ait, sacramentis suis intelligebant venturam prænuntiari revelationem fidei, ex qua, licet adhuc operata & abscondita, etiam ipsi vivebant.* Et infra: *Tunc ergo occulta erat fides. Nam eadem credebant, eademque sperabant omnes iusti & sancti etiam temporum illorum. Nunc autem revelata est fides, in quam conclusus erat populus, quando sub*

(8) Rom. 10.

lege custodiebatur. Ecce Augustinus testimonio Paulo ad Galat. 5. id probat, quod assumptimus discrimen esse veteris & novæ fidei.

Præterea: Idem Apostolus. (9) ut ante iam vidimus, comparans fidem illius veteris populi fidei populi novi, illam parvuli vocat, hanc grandioris iam viri. Et ne longum faciam, cap. 1. epistolæ ad Colos. circa finem cap. 3. epistolæ ad Ephesios circa medium, toto denique cap. 3. epistolæ posterioris ad Cor. hoc discrimen insinuat.

Illud itaque iam quod instat, agamus, probemusque, fidem Christi explicitam post evangelium promulgatum esse ad salutem necessariam. Id vero primum ostenditur ex Marco (10), *Prædicate, ait, evangelium omni creature: Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit; qui vero non crediderit: condemnabitur.* Vbi Bernardus ad Hug. epistol. 77. diligenter advertit, non esse dictum, *Qui non baptizatus fuerit, condemnabitur: sed, Qui non crediderit, &c.* Ut maior quædam necessitas fidei in evangelium, quam Baptismi præscriberetur. Fit enim, ut sine Baptismo quis salvetur, cum scilicet Baptismi suscipiendi non est facultas; at credendi evangelio tanta necessitas est, ut omni eventui, qui non crediderit, condemnetur.

Item (11): *Sicut Moyses exaltavit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis, ut omnis, qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam. Qui credit in eum, non iudicatur: qui autem non credit, iam iudicatus est, quia non credit in nomine unigeniti filii Dei.* Et infra: *Qui credit in filium, habet vitam æternam, qui autem incredulus est filio, non videbit vitam.* Et tamen si non est medium ad salutem necessarium, cum positum invincibiliter ignorari, ut nunc ex doctrina communi supponimus, potest quis esse incredulus filio, hoc est credere filium non esse Deum, & in hoc errore salvari. Et alibi (12): *Omnis, qui audivit a Patre, & didicit, venit ad me. Si autem quis servatur, audivit a Patre & didicit: ergo venit ad Christum.* Et alibi (13): *Ego sum ostium; per me si quis introierit, salvabitur, &c.* Et cap. 14. *Vado*

Ccc 2

pa-

(9) Galat. 4. (10) Marci ult. (11) Ioann. 3. (12) Ioann. 6. (13) Ioann. 10.

parare vobis locum, & quo ego vado scitis, & viam scitis; dicit ei Thomas: Domine nescimus quo vadis, & quomodo possumus viam scire? Dicit ei Iesus: Ego sum via & veritas & vita: nemo venit ad Patrem, nisi per me. Et capit. 17. Hac est vita aeterna (14), ut cognoscant te solum verum Deum, & quem misisti Iesum Christum. Vtrumque igitur medium est nunc ad salutem necessarium, & cognoscere Deum, & cognoscere quem misit Deus Iesum Christum, ut scite Divus Chrysoctomus interpretatur.

Præterea, referente Luca, Angelus Cornelio viro iusto ac timentem Deum ait: Mitte, & accerere Simonem: ille dicit tibi, quid te oporteat facere. Quæ verba tractans Augustinus de prædest. sancto. cap. 7. Non sine fide Cornelius orabat: Nam quomodo invocabat, in quem non crederet? sed si posset sine Fide Christi esse salvus, non ad eum ædificandum mitteretur archidectus apostolus Petrus, qui videlicet illi diceret, quæ oporteret audire, ille, inquit, dicit tibi, quid te oporteat facere (15). Et custos carceris quoque apud eundem Lucam, Quid, ait, oportet me facere, ut salvus sim? At illi Paulus & Silas dixerunt: Crede in Dominum Iesum.

Præterea Apost. ad Romanos (16) eandem sententiam docet in hæc verba: Si confitearis in ore tuo Dominum Iesum, & in corde tuo crederis, quod Deus illum suscitavit a mortuis, salvus eris. Corde enim creditur ad iustitiam: ore autem confessio fit ad salutem. Dicit enim Scriptura: Quicumque invocaverit nomen Domini, salvus erit. Quomodo ergo invocabunt eum, in quem non crediderunt? aut quomodo credent ei, quem non audierunt? quomodo autem audient sine predicante? Et infra: Ergo fides ex auditu, auditus autem per verbum Christi. Sed dico, nunquid non audierunt? Et quidem in omnem terram exivit sonus eorum, &c. Vides, quemadmodum invocationem Domini, quæ fuit semper in omni lege necessaria, ad invocationem nominis Christi deflexit apostolus. Quæ videlicet nunc opus est, cum iam in omnem terram exivit Apostolica prædicatio.

Quod si cui testimonia hæc videntur infirma, huic nos illud obiciemus, quod Philosophus (17) quidam magni nomi-

minis sapienter scripsit, ineptum esse, exactam ubique demonstrationem efflagitare. Nam si sacrarum literarum testimonio in hanc rem essent manifesta, qui negasset, eum nos non temeritatis & erroris, sed hæresis nota inurceremus.

Habemus præterea symbolum Athanasii, cui nemo fano Catholicus refragabitur, Necessarium est, ait, ad æternam salutem, ut Incarnationem Domini nostri Iesu Christi fideliter credat. Et tandem: Hac est fides Catholica, quam nisi quis fideliter crederit, salvus esse non poterit.

Præterea, cap. Firmiter, de summa Trin. & fide cath. Vna est fidelium universalis ecclesia, extra quam nullus omnino salvatur. Sed ille, qui vivit aut in lege Moyli, aut in lege nature, ignorans fidem Christi, non est pars unius ecclesiæ Catholicæ: ergo non salvatur. In concilio quoque Florent. sub Eug. IV. idem explicatius habes: Sacrosancta Romana ecclesia firmiter credit nullos extra Catholicam ecclesiam exeuntes, nec Paganos, nec Iudaos, nec hereticos, nec schismaticos, æterna vite fieri posse participes, sed in ignem æternum ituros, nisi ante finem vite eidem fuerint aggregati: tantumque valere ecclesiastici corporis unitatem, ut nemo, quantascumque elemosynas fecerit, possit salvari, nisi in Catholica ecclesiæ gremio & unitate permanserit. Idem fere habes extrav. de heret. cap. 3. & extrav. unam sanctam, de maiestate & obe. Huc etiam pertinet Hieronymi testimonium, 24. quæst. 1. cap. Quoniam verus, & Cypriani, cap. Loquitur, & cap. Alienus, & Augustini, cap. Firmissime, 15. quæst. 1. & multa alia, quæ refert Cardinalis Turrecrem. lib. 1. ecclesiasticæ summæ, cap. 21. Errant igitur, qui nova iam divulgata lege, salutem æternam cuiquam sine explicita fide permitunt. Atque hic error quam longe serpat, non vident. Concedant enim pariter necesse est sine Baptismo in re vel in voto suscepto introitum in regnum cælorum, concilio Trident. sess. 8. repugnante in decr. de justificatione impii cap. 4. Imo repugnante Evangelio, cum ait: Nisi quis renatus fuerit, &c. Quod si adultis ea media nunc satis sunt, quæ erant ante legem Christi, non equidem video, quæ consequentia parvulis remedia legis naturæ & scriptæ fuerint revocata. Aut fateantur igitur, parvulos, cum non adest facultas Baptismi, salvari, quod eccle-

(14) Act. 10. (15) Act. 16. (16) Rom. 10. (17) Arist. 1. Ethic.

ecclesia Christi non admittit: Aut, quod nos facimus, negant adultis sine evangelii fide salutem.

Dicant etiam mihi, quibus contraria sententia placet, an Iudæi, ad quos evangelium non pervenit, servantes legem Moyfi salventur, an non: si non, habetur id quod volumus; si etiam, quid ergo præscripta concilii Florentini definitio præstat? quid & illa rursus, in quam Catholici convenimus, legalia post evangelii divulgationem sine interitu servari non posse, & omnes eiusmodi observatores a Christo alienos, & æternæ vitæ minime fieri posse participes, nisi aliquando ab his erroribus respiciantur?

Resp. arg. Ad primum vero argumentum, quo tertia hæc conclusio
contr. 3. vertebatur in dubium, nego equidem consequentiam. Aliud
concl. enim est, quod excusetur quis a peccato non credendi in Christum, aliud, quod sine fide Christi vitæ æternæ beneficium consequatur, ut Divus Thom. 2. 2. quæst. 10. diserte nos docuit. Condemnabuntur igitur illi, non quia non crediderunt in Christum, cum non sit illis evangelium annuntiatum, sed propter alia contra legem naturæ peccata. Quod si fingas, eiusmodi legem naturæ servare, responderet Divus Thom. 3. dist. 25. quæst. 2. art. 1. quæst. 1. & art. 2. quæst. 2. quod si quis faciat, quod in se est, huic Deus providebit, vel per hominem, vel per angelum, si opus fuerit: & si quæras, unde hæc tam extraordinaria providentia, certe, præterquam quod ratione constat (nec enim Deus deficit in necessariis) sacris etiam literis traditur. In Actis cap. 8. Angelus rapuit Philippum ad Eunuchum virum religiosum. Et cap. 10. Angelus apparuit Cornelio viro timenti Deum, facienti elemosynas, & oranti. Et Ioann. cap. 1. cum dixisset: *Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*, Dedit, inquit, eis potestatem filios Dei fieri, his, qui credunt in nomine eius. Et cap. 12. cum dixisset Dominus: *Ego si exaltatus fuero a terra, omnia traham ad meipsum*; respondissetque ei turba: *Quomodo dicis, oportere exaltari filium hominis? quis est iste filius hominis?* dixit eis Iesus: *Ambulate, dum lucem habetis, ut non vos tenebræ comprehendant, dum lucem habetis, credite in lucem, ut filii lucis sitis: Ego lux in mundum veni, ut omnis, qui credit in me, in te-*

ne-

nebris non maneat. Sicut in lege naturæ facienti quod in se erat, & servanti naturæ legem Deus præsto erat ad revelandum supernaturalia, sine quorum fide salvari non poterat: Sic in nova lege præstanti, quod in se est, lux evangelii refulebit, quam qui non habet, manet in tenebris. An videlicet iustitiæ Sol Christus Dominus non illuxit? Et hinc patet responsio ad priorem confirmationem.

Nam ad posteriorem respondetur, aliam esse rationem post evangelii plenam divulgationem, atque antea erat. Siquidem dum adhuc evangelium vulgaretur, licitum erat Paulo (18) Timotheum circumcidere, cum cæteris Iudæis: quæ tamen eadem nunc facere, superstitio procul dubio esset. Item adhuc evangelii prædicatione currente, pueri eorum, ad quos evangelium non pervenerat, salvabantur in legis naturæ Sacramentis, at nunc temporis nihil tale Catholici recipimus. Abstineret a sanguine, & suffocato, a principio evangelicæ prædicationis non licuit modo, verum etiam necessarium fuit, ut Act. 15. dicitur. At nunc qui ea servaret, Iudæicæ superstitionis merito condemnaretur. Sic ergo & sine fide explicita a principio statim Apostolicæ prædicationis homines servari poterant, nunc servari non possunt. Quod in Actis iam cepit explicari (19), dum peculiaris illa, & nova salutis procuratio per insolita media describitur. Nec tamen ego is sum, qui definire valeam, quando primum incepit illud tempus, quo evangelii plenaria prædicatio absoluta est, cum videlicet remediis antiquis penitus abolitis, sola Evangelicæ legis remedia pro utriusque & adultis, & parvulis remanserunt. Sed id tamen statueret sine dubitatione possum, neminem, cui fides Christi explicita desit, posse nunc temporis salutem adipisci.

At enim cum dupliciter intelligatur salus; altera æterna, ad quam iusti post hanc vitam venient; altera, qua in præfenti sanantur homines a peccato vel originali, vel actuali; facile nobis tribuent viri docti, sine fide Christi nulli anquam mortalium æternam concessam esse salutem. Illud tamen etiam

num

Verum finem a doctis hominibus in dubium revocatur, *An sine Christi fide possit homo a culpa sanari.*

Afferunt autem ad novi dogmatis confirmationem Divi Thomæ primum auctoritatem 1. 2. quæst. 89. art. 6. ubi tenet, esse non posse veniale peccatum cum solo originali. Quod idem Innocentius superius supponit cap. *Maiores, extrav. de bapt.*

§. *Sed adhuc queritur*: Et concilium Florentinum in decreto de unione Græcorum, inquires, *Illorum animas, qui in actuali peccato mortali, vel solo originali decedunt, mox in infernum descendere.*

Huius vero conclusionis causam D. Thomas eam reddit, quod cum usum rationis habere puer ceperit, primum, quod illi cogitandum occurrit, est deliberare de se ipso. Et si quidem se ordinaverit ad debitum finem, per gratiam consequetur remissionem originalis peccati. Si vero non ordinet seipsum ad debitum finem, secundum quod in illa ætate est capax discretionis, peccabit mortaliter, non faciens quod in se est. Hactenus ille.

Ex his Divi Thomæ verbis ratiocinantes, Fieri potest, inquirunt, ut primo tempore usus rationis puer non modo Christum, sed ne Deum quidem agnoscat, utpote apud barbaros sine ulla religione notitiæ divini numinis educatur. Is ergo, ut faciat quod in se est, satis erit, si se convertat in honestum finem naturæ ratione comprehensum. Sed tunc ille mortaliter non peccat, cum bene faciat pro ætate & institutione, quam habet; nec est in solo originali, ut D. Thoma auctore nos habemus. Ergo consequetur gratiam sine cognitione Dei, ac proinde sine fide Christi.

Præterea, quoniam hæc urgere angustius volumus, ut D. Thom. 2. 2. quæst. 10. art. 1. docet, Infidelitas nullum peccatum est in iis, qui de rebus fidei nihil penitus audierunt. Cognoscat itaque puer prima deliberatione aliquid esse honestum, aliquid contra turpe; statuaturque sese honestam vivendi rationem sectaturum, inhonestam repudiaturum, quemadmodum de Hercule in somnio ferunt fabulæ: Iam quero, num ille peccet? Minime vero gentium. Non enim peccatum infidelitatis, ut ex illa quæst. 10. patet; nec peccatum omissionis, cum convertat se in honestum finem, quantum ei per scientiam & ætatem licet. Est igitur in gratia, si D. Thom. auctorem sequimur.

Præ-

Præterea, ut urgentius instantiisque premamus, *fides ex auditu est; auditus autem non est sine predicante*, quod apostolus ad Roman. 10. tradit. Non ergo potest puer statim a principio usus rationis fidem habere sine predicatore. At non est præsto, ut supponimus, prædicator, qui in ipso videlicet temporis articulo credenda proponat; ergo iuxta Divi Thomæ sententiam, puer ille circa fidei actum iustificabitur. Faciamus insuper, ut primus actus pueri utentis ratione sit, velle accipere baptismum; quia scilicet vidit pueros alios a sacerdote baptizari, cuius rei exemplum habes 10. hist. ecclesiast. libro, cap. 14. referturque a Gratian. 1. quæst. 1. cap. *Spiritus Sanctus*, de pueris baptizatis ab Athanasio puero. Tunc ergo cum baptizatus non ponat obicem, recipit gratiam; recipit autem sine fide. Nihil ergo vetat, ut homo citra fidem iustificetur.

Præterea, in quocunque temporis puncto atque momento potest homo iustificari; sed non in quocunque potest cognoscere Deum secundum ordinariam, & moralem potestatem, igitur sine Dei, & Christi fide possumus a peccato sanari, ac remissionem peccatorum consequi.

Adde huc, quod, ut apostolus dicit (20), *Gentes que legem non habent, naturaliter ea, qua legis sunt, faciunt; qui observant opus legis scriptum in cordibus suis.* Sed factores legis iustificabuntur, ut eodem cap. apostolus ait. Ergo sola cognitione naturali potest homini obvenire iustificatio. Vnde & Divus Thomas in commentariis super hunc ipsum locum, *Naturaliter*, inquit, *id est, per legem naturalem ostendentem eis, quid sit agendum, & tamen non excluditur gratia ad movendum affectum.* Hactenus D. Thomas. Non ergo exigitur gratia ad movendum intellectum, ut homo iustificetur; sed per solam naturæ rationem potest iustificari.

Præterea, non est necessaria alia cognitio, ut quis accedere possit ad Deum, nisi qua intelligitur Deus esse, & esse remunerator inquiringium se: At utraque habetur ex lumine naturali. Ergo si quis habens demonstrationem divinæ erga

Tom. II.

Ddd

ho-

hominem providentiæ, atque iustitiæ, ad Deum accesserit, sine fide gratiam poterit consequi. Non enim credit, sed fecit Deum esse, &c.

1. Concl. In huius rei explicationem sit prima conclusio. *Erroneum est, atque adeo forsitan hereticum; asserere, quemquam adultum sine actu fidei per solam naturæ cognitionem iustificari.* Nam & sacri doctores unanimi consensu reclamant, & arcana literarum pugnant.

Ambrosius in primis in illud 1. ad Timoth. 2. *Qui vult omnes homines salvos fieri: Condicio, inquit, later, si accendant ad eum; Fides est enim, quæ dat salutem, quam nisi mens tota susceperit voluntate, non solum nil proderit, sed & oberit.* Fidei enim gratia hanc habet potestatem, ut devotis sibi divinam infundat medelam, indevotis vero conferat morbum, per quem totus homo intereat. Et primo libro offic. cap. 29. fidem, ait, esse iustitiæ fundamentum. Et ad Demetriadem, epist. decimi libri 84. quod scientia naturali, ingenio, & industria comparata non sufficiat ad animi salutem, ostendit ex illo: *Vbi sapiens, ubi scriba? Nonne stultam fecit Deus sapientiam huius sæculi?* Et ex illo ad Roman. 2. *Quia cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt; aut gratias egerunt, sed evanuerunt,* &c.

Quod autem scientia, quæ ad salutem animi fatis est, a Dei gratia, & munere proveniat, ostendit idem ex Proverbiis: *Dominiis dat sapientiam, & ex ore eius prudentia, & scientia: tunc intelligit iustitiam, & iudicium, æquitatem, & omnem semitam bonam.* Et ad Cor. (21) *Nemo potest dicere Dominus Iesus nisi in Spiritu Sancto, divisiones vero gratiarum sunt,* &c. Et (22), *Non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est.* Et Hierem. 9. *Non gloriatur sapiens,* &c. Et Psalm. 88. *Domine in lumine vultus tui ambulabunt, & in nomine tuo exultabunt tota die, quoniam gloria,* &c. Et ne quis possit refragari, legat librum primum de vocatione gentium, ubi hæc sententia manifestissime comprobatur. *Fides, inquit cap. penult. quæ bonæ voluntatis, & iustæ actionis est gem-*

(21) 1. Cor. 12. (22) 2. Cor. 3.

nirix, quo ipsa fonte nascatur, apostolus Paulus exponit, &c. Probat autem multis ex locis, fidem esse donum Dei, &c. Et cap. ultim. Abunde, ait, demonstratum est, fidem, quæ iustificatur impius, nisi ex Dei munere non haberi, & ad hoc donari, ut principium possit esse meritorum. Subdit deinde illud ex Psalm. 42. *Emitte lucem tuam, & veritatem tuam, ipsa me deduxerunt,* &c. Et Proverb. 8. *Meum est consilium, & æquitas, mea est prudentia, mea est fortitudo.* Hierem. 10. *Scio, Domine, quia non est hominis via eius, nec viri est, ut dirigat gressus suos.* Dirigere autem gressus, ad intellectum deliberantem pertinet, vel, ut verbis Ambrosii utar, ad rectam sapientiam. Et Hieremias 24. *Dabo eis cor, ut sciant me.* Et Ioann. 6. *Erunt omnes docibiles Dei: Omnis, qui audivit a Patre, & didicit, venit ad me,* &c. Libro denique 2. de vocat. Gent. cap. 1. *Dubitandum, inquit, non est, ad ipsam cognitionem veritatis, & perceptionem salutis neminem, nisi ope divina gratia pervenire.* Et cap. 2. *Cum nemo nisi gratia Dei iustificatus fuerit per spiritum Fidei, quis ambigat, eos, qui de quibuscumque nationibus quibuslibet temporibus Deo placere poterunt, spiritu gratia Dei fuisse discretos?* &c.

Chrysol. homil. de fide, & lege naturæ, *Ante opera primum, ait, fides inducenda est.* Eum enim, qui operatur iustitiam sine fide, non possum probare vivum fuisse. Nullus sine fide vitam habuit, &c. Et homil. 32. in Ioann. *Vbiq; fide nobis opus est bonorum matre, salutis medicina, sine qua nullam magnarum rerum doctrinam percipere quisquam potest.* Id ipsum in commentariis quidem super epistolam ad Roman. sæpe tradit, sed homil. 2. vel maxime. Div. Augustinus disertissime eandem sententiam proficitur libro 83. *Quæstion. quæst. 67. libr. de corrept. & grat., cap. 2. & 7. de grat. & liber. arbit. cap. 7. de spiritu & lit. cap. 29. 30. 31. lib. 1. retract. cap. 23. & super Ioann. tract. 25. & 26. in illud: Nisi manducaveritis, &c. Et super Psalm. 13. 31. & 67. ne epistolæ ad Optatum verba etiam atque etiam refumamus.*

Hieronymus ad Ephes. (23) in illud, *Habitare Christum per fidem in cordibus vestris: Habitatio, inquit, ista per exor-*

(23) Ephes. 3.

dium Fidei fabricatur. Et ad Galat. in illud (24), *Itaque lex pedagogs noster fuit in Christo, &c. Omnes enim filii Dei estis per fidem: Deo nos generat, ait, non lex abolita, sed mater fides.* Præter testimonia vero ea, quæ retulit Ambrosius ex sacris literis multa.

Primum, conclusio hæc demonstratur ex tota epistola ad Romanos, cuius præcipuum argumentum, atque adeo scopus & finis est ostendere, nec naturæ, nec scripturæ legem iustitiam Dei præstitisse, sed solam fidem. Vnde & primo capite adducitur illud Habaëc 2. *Iustus ex fide vivit: quod si subtraxerit se, non placebit anima mea* (25). At si quis sine fide iustificaretur, iam iustus aliquis non ex fide viveret, sed ex naturali ratione, quod cum apostolo, prophetaque pugnat. Et cap. 3. Iustitia autem Dei per fidem Iesu Christi, in omnes, & super omnes qui credunt in eum, non enim est distinctio, ut retro citavimus. Et cap. 4. Quid enim dicit scriptura? Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam. Ac protinus subdens illud, *Beatus vir, cui non imputavit Dominus peccatum*, docet apostolus, beatitudinem hanc, sive in circumcissione, sive in præputio per fidem hominibus obvenire. Inde vero capit. 5. colligit: *Iustificati ergo ex fide pacem habemus ad Deum per Dominum nostrum Iesum Christum.* Et cap. 8. *Quos prædestinavit, hos vocavit; & quos vocavit, hos etiam iustificavit; quos iustificavit, hos & glorificavit.* Primus ergo prædestinationis effectus vocatio est, quæ videlicet iustificationem antecedit, ut glorificationem iustificatio. At vocatio ad aures refertur, quibus fides percipitur. Certe Paulus, ut in summa dicam, nullos in epistolis suis Dei filios nisi per fidem agnoscit, nullos, nisi ex fide semen Abraham, & secundum promissionem hæredes admittit: non aliam quam iustitiam fidei concedit, siquidem iustitia apud Deum sit, non apud homines. Nam per naturalem, aut scriptam legem apud homines iustificari homines possunt, apud Deum, si Paulo credimus, non possunt.

Deinde hæc conclusio probatur ex eodem apostolo ad He-

(24) Galat. 3. (25) Hebr. 10. v.

Hebr. 11. ubi fides definitur esse substantia, id est, fundamentum rerum sperandarum. Quod si naturalis cognitio ad iustificationem satis est, iam profecto aliud fundamentum ponitur præter id, quod positum est. Et præterea cum apostolus eo capite docere vellet, omnes iustos antiquos per fidem operatos esse iustitiam, *Fide*, inquit, *Enoch translatus est: Testimonium enim habuit placuisse Deo; sine fide autem impossibile est placere Deo. Accedentem enim ad Deum oportet credere.* Quo ex loco certissimum sumitur argumentum. Nam Enoch in sacra scriptura fidem habuisse non legitur, sed solum placuisse Deo. Monstravit igitur apostolus, Enoch etiam fidem habuisse, quia placuit Deo, cui sine fide placere est impossibile. Quod vero sermo de actu fidei sit, manifestum est, cum e vestigio causam apostolus reddat: *Accedentem enim ad Deum oportet credere.*

Quamobrem parum apta eorum expositio est, qui tradunt, apostolum hic loqui regulariter, & in communi, quasi plerumque ita contingat. Verba namque aliena nobis sæpe permittimus, ne in scholastica disputatione eloquentia laudem affectare videamur: puerile quippe est res theologicas ornate dicere velle. Eorum itaque interpretatio parum concinna est, si argumentum Pauli cohæret. Etenim si vel raro id accidere potest, ut quis sine fide placeat Deo (cum interim per solam naturæ scientiam possit) diceret Enoch ex illis esse, qui naturali ingenio ducti iustificati sunt; ita vel apostoli ratiocinatio nullius penitus est momenti; vel assertio, quæ fingit aliquem sine fide placere Deo, est erronea.

Præterea Sapientiæ 9. *Da mihi, inquit, sedium tuarum asperitricem sapientiam, & noli me reprobare a pueris tuis. Quoniam.... homo infirmus sum, & exigui temporis, & minor ad intellectum iudicii & legum. Nam & si quis erit consummatus inter filios hominum, si ab illo abfuerit sapientia tua, in nihilo computabitur.... Mitte illam de calicis sanctis tuis, ut tecum sit, & tecum laboret, ut sciam quid acceptum sit apud te omni tempore.... & deducet me in operibus meis sobrie.... & erunt accepta opera mea.... Quis enim hominum poterit scire consilium Dei? aut quis poterit cogitare, quid velit Deus? cogitationes enim mortalium timida, & incerte providentia nostra. Corpus enim quod corrumpitur, aggravat ani-*

animam, & deprimit sensum multa cogitantem terrena inhabitatio. Et difficile estimamus, que in terra sunt, & que in prospectu sunt, invenimus cum labore. Quæ autem in cælis sunt quis investigabit... nisi tu dederis sapientiam, & miseris spiritum sanctum tuum de altissimis... Nam per sapientiam sanati sunt, quicumque placerent tibi, Domine, a principio. Estne igitur, qui post adeo clarum, irrefragabileque veritatis testimonium audeat veritati refragari? Ecce sapiens, quod nos asseruimus, manifestissime docet, non sat esse mortalium cogitata, humanaque consilia ad animi salutem, nisi Spiritus Sancti dono cælestis homini scientia conferatur, scientia videlicet illa salutis plebi Dei data in remissionem peccatorum ipsius.

Quid? si illud adiciam, quod a concilio Milevitano, capit. quarto refertur in hæc verba: *Quicumque dixerit, gratiam Dei, in qua iustificatur, ob hoc nos iuvare ad non peccandum, quia per ipsam nobis datur, ut sciamus quid appetere, quid fugere debeamus; non autem per illam nobis prestari, ut quod faciendum cognoverimus, etiam diligere, & facere valeamus, anathema sit. Cum sit utrumque donum Dei, & scire quid facere debeamus, & diligere, ut faciamus.* Non ergo iuxta conclusionis definitionem gratia Dei solum requiritur ad movendum affectum, sed ad movendum etiam intellectum. Quod ex Psalm. 83. concilium probat; qui corripit gentes, non arguet, qui docet hominem vanam? Dominus scit cogitationes hominum, quoniam vanæ sunt. Beatus homo, quem tu erudieris, Domine, & de lege tua docueris eum; ut mitiges ei a diebus malis, donec fodiat peccatori fovea.

Concilium vero Carthaginense in epistola ad Innocentium refert in huius rei confirmationem illud ex 2. ad Corinth. 3. *Fiduciam autem talem habemus per Christum ad Deum, non quod sufficientes sumus cogitare aliquid a nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est.*

Item, Cælestinus Papa in epist. ad omnes Galliarum episcopos, cap. 9. ubi de fide contra Pelagianos decernit: *Ita Deus in cordibus hominum, atque in ipso libero, inquit, operatur arbitrio, ut sancta cogitatio, piæ consilium, omnisque motus bonæ voluntatis ex Deo sit.* Ad hanc enim professionem Papa Zosimus nos instituit, inquit: *Quod tempus intervenit, quo*

non

non egeamus auxilio? In omnibus igitur actibus, causis, cogitationibus, moribus adiutor, & protector orandus est. Superbum est enim ut quicumque sibi humana natura presumat. Et cap. 12. Ecclesiastici ex divina sumptis auctoritate documentis, omnium bonorum affectuum, & omnium studiorum, quibus ab initio fidei ad Deum tenditur, Deum fatemur auctorem, & non dubitamus, ab ipsius gratia omnia hominis merita præveniri. Quo utique auxilio non aufertur liberum arbitrium, sed liberatur, ut de tenebroso lucidum, de pravo rectum, de languido sanum, de imprudente sit providum.

Igitur catholicum non est, ut cap. 13. eiusdem epistolæ concluditur, quod præfixis sententiis apparuerit esse contrarium: & ratio, nisi me coniectura decipit, palmaria est. Nam vel homo cum primum ad usum rationis pervenit, de naturali deliberat, vel de supernaturali; si de naturali, certe; ut est verum proportionatum intellectui, ita est quoque bonum voluntati proportionatum. Quare voluntas naturæ bonum appetere potest naturaliter, quemadmodum intellectus naturale verum potest naturaliter intelligere. Cum igitur præ ille recte de fine naturæ deliberans, eamque ducentem sequens velit quod natura præscribit, non peccat, sed facit quod in se est. Quare iuxta adversariorum opinionem iustificabitur, primamque gratiam ex puris naturalibus consequetur; quod sine dubio erroneum est. Sin vero deliberatio de fine supernaturali sit, cognitio erit supernaturalis, quam nos fidem appellamus.

Præterea, si cognitio naturalis posset esse primum iustificationis exordium, iam ex nobis esset primum nostræ iustificationis initium, quod Pelagiani docuerunt. Quod si hæc antiqua præsidia non haberemus adversum nostram commentitiam sententiam, Synodus tamen Trident. abunde nobis & auxilium, & præsidium ferret, sess. 6. cap. 5. 6. 7. & 8. decreet. de iustificatione impii. Nam cap. septimo expresse definit, sine fide nulli unquam iustificationem contigisse, & cap. octavo addit hæc verba: *Cum vero apostolus dicit, iustificari hominem per fidem, ea verba in eo sensu sunt intelligenda, quem perpetuus ecclesiæ Catholice consensus tenuit, expressitque; scilicet, ut per fidem iustificari dicamur, qui*

si

fides est humana salutis initium, fundamentum, & radix omnis iustificacionis, sine qua impossibile est placere Deo, & ad filiorum eius consortium pervenire. Hactenus Synodus Tridentina. Cum christiana igitur fide pugnat, qui salutem, vitamque animi cuiquam sine fide tribuit. Omnibus enim apostolus intonat (26) *Gratia estis salvati per fidem, & hoc non ex vobis, Dei namque donum.*

2. Concl. Secunda conclusio. *Ad peccati sive originalis, sive mortalis remissionem fides in Christum explicita, vel implicita est necessaria.* Non est autem hæc secunda tam certa, & explorata quam prima; sed eam negare, non video; qua ratione possit esse tutum; & certe, ne quid amplius dicam, periculosum & temerarium est.

Primum enim Augustinus ita definit, cum aliis locis plurimis, tum maxime epistol. illa 157. ad Optatum, cuius verba quoniam retro posuimus, non sunt hoc nobis loco resumenda. D. etiam Thomas ad Hebr. 11. lect. 2. *Post peccatum primi parentis nemo potuit, inquit, salvari a reatu culpe originalis, nisi per fidem mediatoris explicitam, vel implicitam.* D. quoque Chrysostomus homilia illa de fide, & lege naturæ idem tenet.

Id etiam testimoniis sacrarum literarum corroborari potest. Ad Colossens. 1. *Dignos nos fecit in partem sortis sanctorum in lumine, & eripuit nos de potestate tenebrarum, & transtulit in regnum filii dilectionis sue: in quo habemus redemptionem per sanguinem eius, remissionem peccatorum, qui est imago Dei invisibilis, primogenitus omnis creatura.* Et infra: *Quia in ipso complacuit omnem plenitudinem inhabitare, & per eum reconciliare omnia, pacificans per sanguinem crucis eius, sive qua in terris, sive qua in caelis sunt.* At sanguis Christi non communicatur hominibus, nisi per fidem, vel sacramenta fidei. Ergo, &c.

Præterea, ad Galatas tertio, *Omnes filii Dei estis per fidem, qua est in Christo Iesu.* Et cap. 2. *Scientes, quod non iustificatur homo ex operibus legis, sed per fidem Iesu Christi, & nos in*
Chri-

(26) Ephef. 2.

Christo Iesu credimus, ut iustificemur ex fide Christi. Item ad Roman. 5. *Iustificati ergo ex fide pacem habeamus ad Deum per Dominum nostrum Iesum Christum, per quem habemus accessum per fidem in gratiam istam, in qua stamus.* Et cap. 4. *Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam...* Non est autem scriptum tantum propter ipsum... sed & propter nos, quibus reputabitur credentibus in eum, qui suscitavit Iesum Christum Dominum nostrum a mortuis, qui traditus est, &c. Et cap. 3. manifestius, *Iustitia Dei per fidem, inquit, Iesu Christi in omnes, & super omnes, qui credunt in eum, non enim est distinctio.* Omnes enim peccatorum, & egent gloria Dei, *iustificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem, qua est in Christo Iesu, quem proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius, propter remissionem præcedentium delictorum.* Et ratio est in promptu: Sicut enim est mediator Dei & hominum Deus & homo Christus Iesus ad glorificationem; ita quoque mediator est ad iustificationem. Quare sicut per fidem in Christum glorificamur, ita per eandem oportet iustificari.

Verum ex inde magna quæstio nobis oritur, *An evangelio promulgato fides explicita Christi sit ad iustificationem hominis necessaria.* Nam si testimonia, quæ nunc retulimus, exponi de fide explicita, vel implicita possunt, a qua ratione cum afferuntur eadem, aliaque similia, ut probetur Christi fides post evangelii divulgationem ad æternam salutem necessaria, de fide explicita, vel implicita poterunt explicari. Quod fiet, ut argumenta, quæ retro fecimus ad eam conclusionem corroborandam, per hanc expositionem eludantur. Augetur vero quæstionis huius difficultas ex eo, quod habetur Ioannis 8. *Si non crederitis, quia ego sum, in peccato vestro moriemini.* Nemo igitur a peccato iustificabitur, nisi credat Christum esse Deum.

Item ut filii Israel a serpentum morsibus sanarentur, oportebat eos in statuam serpentinam aspicere. Ergo ut a peccatorum vulnere quis sanetur, opus est credere in Iesum Christum, ut habetur Ioann. 3.

Præterea 1. Ioann. 5. *Qui habet Filium Dei, habet vitam; qui non habet Filium Dei, vitam non habet.* Habere autem Filium
Tom. II. Eeē lium

Jium est credere in Filium, ut in eo cap. dicitur: Nemo itaque sine fide Christi in evangelio vivificatur.

Præterea Bonifacius VIII. in extrav. *Vnam sanctam. Vnam*, inquit, *sanctam ecclesiam Catholicam, & Apostolicam firmiter credimus, extra quam nec salus est, nec remissio peccatorum; in qua unus est Dominus, una fides, unum baptisma.* Non ergo sine fide explicita Christi homini extra ecclesiam constituto, scilicet Iudæo, vel Pagano peccata remitti possunt.

Adde huc illud 1. Corinth. 3. *Fundamentum aliud nemo potest ponere præter id, quod positum est, quod est Christus Iesus, id est, Christi fides, per quam Iesus habitat in cordibus, ut gloss. ibidem exposuit.* Et Gregor. 1. quæst. 1. cum Paulus dicat *fundamentum aliud, &c.* consequenter probatur, quod ubi Christus non est fundamentum, nullius boni operis potest esse superædificatio.

Adde rursus & Chrysostomum homil. de fide & lege naturæ, hisce verbis discretem: *Sicut hominibus opus est primum, ut precedat vita, deinde sequatur alimentum, ita necessarium, ut precedat vitam nostram spes in Christum, qua postea pascenda bonis operibus. Et vis plane videre, quod opera sine fide non vivificant? Testimonium bonum habuit Cornelius de elemosyna & precibus, sed Christum ignorabat, Deum quidem credens; sed quia bona quidem erant opera, sed mortua, eo quod fidem scilicet Christi non habebant, mittitur Angelus, &c.*

In concilio tandem hoc Trident. sess. 6. decreti de iustificatione impii, cap. 4. videtur esse definitum in hæc verba: *Translatio a statu, in quo homo nascitur filius primi Adæ, in statum gratiæ, & adoptionis filiorum Dei, post evangelium promulgatum, sine lavacro regenerationis, aut eius voto fieri non potest.* Quod etiam cap. 6. declaratur apertius. In primo etiam decreto 5. sess. eiusdem concilii ita dicitur. *Ve fides nostra Catholica, sine qua impossibile est placere Deo, &c. Fides autem nostra Catholica, sine controversia Christi fides explicita est. Et inferius, Si quis originale peccatum vel per humana natura vires, vel per aliud remedium asserit tolli, quam per meritum unius mediatoris Domini nostri Iesu Christi; aut negat ipsum Christi Iesu meritum per baptismi Sacramentum tam adultis, quam parvulis applicari,*
ana-

Anathema sit. Quia non est aliud nomen sub celo datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri. Unde illa vox: Ecce Agnus Dei, ecce qui tollis peccata mundi. Et illa: Quicumque baptizati estis, Christum induistis. Hactenus Synodus.

Quod si post adeo firma testimonia ratio quicquam confirmare valet, illa certe non est omnino pessima, quod sicut parvulis post evangelii promulgationem protelatio fidei in Christum implicita nil est ad salutem, & remissionem peccati originalis, sed fidei christianæ explicita professio requiritur, qualem baptismus continet; sic ad remissionem peccati in adultis, iam evangelio promulgato, non fat erit Christi fides implicita. Explicatiora sunt siquidem remedia salutis in evangelica lege, quam erant in lege aut naturæ, aut etiam scripturæ.

His tamen non obstantibus (salva semper ecclesiæ Romanæ auctoritate, cuius censuræ nostræ omnia scripta, & dicta volumus esse subiecta), sit tertia conclusio.

Ad remissionem peccati vel originalis, vel actualis ante baptismum non requiritur etiam nunc fides evangelii explicita. Cornelius namque iustificatus erat, atqueam Christi fidem acciperet. Id autem quoniam a quibusdam proterve negatur, ostenditur in primis D. Thomæ testimonio 2. 2. quæst. 10. art. 4. ad 3. Deinde sacra scriptura testatur, eum ante fidem Christi fuisse virum religiosum, ac timentem Deum: quæ verba de inimicis Dei nullo modo dicerentur. Petrus quoque ait (27), *In veritate comperio quod non est personarum acceptor Deus, sed in omni gente qui timet Deum, & operatur iustitiam, acceptus est illi.* Appellatus vero Cornelius ante fuerat vir iustus, ac timens Deum. Ergo acceptus erat, gratulque Deo, priusquam in Christum explicite crederet. Atque idem fere argumentum est de Eunuchio, & Lydia purpuraria, ut in eisdem Actis apostolorum legitur. Idem ergo nunc etiam evenire poterit, ut per solam fidem in Deum homo iustificetur, & quærat mox a Deo salutem, quæ est per Christum Iesum.

Ecc 2

Præ-

Præterea, fidem explicitam Christi Deus in nova lege non communicat sine prædicante, ut patet ex epistol. ad Roman. (28) Sed in quolibet momento homo, qui credit in Deum, potest iustificari; non autem in quolibet potest habere prædicatorem, qui de fide Christi instruat eum; ergo &c.

Præterea, D. Thomas id tenet 3. part. quæst. 69. art. 4. ad 2. in hæc verba, *Remissionem peccatorum aliquis consequitur ante baptismum, secundum quod habet baptismum in voto vel explicitè, vel implicitè. Ita ante baptismum Cornelius, & alii similes consequuntur gratiam, & virtutes per fidem Christi, & desiderium baptismi explicitè, vel implicitè, &c.* Ac re vera inter auctores nullum equidem legi, qui huic conclusioni refrageretur, nedum illam tanquam aut hæreticam, aut erroneam, aut scandalosam exploderet. Ego vero & opto redargui me, & ea quæ disputo, differere malo, quam iudicare. Cumque nec studio certandi, nec ostentandi ingenii gratia, sed causa veri reperiendi disputationem hanc, aliaque suscipiam, si quis melius sentiat, huic ego libenter & aures & animum accomodavero.

Ad argumenta igitur, quæ in hanc tertiam conclusionem facta sunt, ordine suo respondemus.

Resp. arg. contra 3. concl. al-
Jatis. Ad primum non esse eandem rationem, etiam evangelio promulgato, de remissione peccatorum, & æterna, finalique salute. Non enim omnia, quæ ad hanc consequendam exiguntur, ad illam alteram sunt necessaria. Eo quod illa, ut modo dicebamus, in temporis puncto cuique adest facienti quod in se est, hæc vero secundum divinæ procuracionis ordinem per media quædam temporaria, & successiva administratur. Quocirca nil mirum est, si eadem etiam testimonia ad iustificationem huius vitæ momentaneam relatâ, de fide in Christum implicita intelligantur, relatâ vero ad futurâ æternæ vitæ salutem, intelligantur de fide explicita.

Ad secundum, posteaquam evangelium Christi fuerit annuntiatum, ut illis erat, quibus Dominus loquebatur, fatemur pro-

prorsus, sine evangelii fide nec peccata quidem posse remitti; secus tamen, priusquam homini Christus Dominus fuerit prædicatus.

Ad tertium, perfecta sanatio vulnerum, quæ a serpente accepimus, tunc erit, cum alligaverit Dominus vulnus populi sui, & percussuram plagæ eius sanaverit, ut Esai. 30. dicitur, hoc est in resurrectione. Huius autem resurrectionis gloriam, & salutem nemo sine Christi fide explicita consequitur.

Quod autem de hac consummata, perfectaque salute Dominus loqueretur, patet ex Ioann. 3. *Sicut Moyses, &c.* ut omnis, qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam. Et eadem penitus intelligentia quatum argumentum facile diluitur. *Vitam æternam, inquit, dedit nobis Deus, & hæc vita in Filio eius est, &c.*

Ad quintum, prius dico, quod extra sanctam ecclesiam tradit Bonifacius non esse remissionem peccatorum, quia nullum est sacramentum aut naturalis, aut scripturæ legis, sive pro parvulis, sive pro adultis, in quo peccata remittantur. Constat siquidem, Hæreticos, Iudeos; atque Paganos, qui in forma ecclesiæ baptizant parvulos suos, peccatum originale remittere, salutemque conferre; sed quoniam hoc per sacramentum ecclesiæ fit, licet illi sint extra ecclesiam, non proinde extra ecclesiam salus est, remissione peccatorum.

Posterius respondetur, quod Bonifacius loquitur de remissione peccatorum, quæ per ecclesiæ sacerdotes auctoritate clavium exhibetur. Nulla est enim extra ecclesiam iurisdicção, nulla facultas remittendi peccata, sed ubi primum quis ab ecclesia egreditur, hanc potestatem amittit. D. Augustinus, in Enchirid. cap. 65. Vbi etiam aliam expositionem insinuat, ut videlicet extra ecclesiam non sit remissio peccatorum perfecta, per quam vitam æternam consequamur. Sed priores responsiones prestabiliores sunt.

Ad sextum, qui implicitè credit in Christum, Christum habet fundamentum, quale habuerunt Cornelius, & Eunuchus. Habitabat enim Iesus per fidem in cordibus eorum, priusquam in Christum explicitè crederent.

Septimum argumentum sententiam nostram non modo non refellit, verum etiam confirmat. Nam Chrysostomus de vita æterna expresse loquitur, ideoque mortua Cornelii opera vocat, quia sine fide Christi explicita æternam vitam præstare non poterant; alioqui viva opera erant, quæ, ut idem ait, placebant Deo.

Ad octavum, vel ex eo liquet, concilium de æterna vita, translationeque in filios Dei perfectæ sermonem facere, quod adducit in propriæ sententiæ confirmationem illud ex evangelio, *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non potest intrare in regnum Dei.* Et hinc patet, quid ad alia eiusdem concilii testimonia respondendum sit.

Ad rationem ultimo loco adiectam respondeo, adultorum ac parvulorum non per omnia currere similitudinem. Quæ in eo quidem par est, quod sicut parvuli sine sacramento baptismi non salvantur; ita nec adulti sine baptismi saltem desiderio. At iustificatio, sive remissio peccatorum non æque obvenit parvulis atque adultis, ut sæpe iam diximus.

Nunc vero ea sunt argumenta refutanda, quæ contra primam, & secundam conclusionem conformavimus, scilicet ut ostenderemus, sine fide Christi, imo sine fide Dei posse hominem iustificari.

Et quidem cum D. Thomæ primum auctoritas nobis opponitur, id nos statuimus, D. Thomæ commentum hoc novum assignari nec debere, nec posse; sententiam quippe contrariam multis locis apertissime docuit, ut 1. 2. quæst. 113. art. 4. 2. 2. quæst. 10. art. 4. ad 3. ad Rom. 10. lect. 3. ad Hebr. lect. 4. &c. cap. 11. lect. 1. Quo postremo loco Caietanus nobiscum sentit, & in commentariis super epistolam ad Rom. cap. 3. ne quis eum existimet in hac re aut a D. Thomæ, aut a veritate potius catholica dissidere.

Igitur illa opinio D. Thomæ, quam 1. 2. quæst. 89. tenet, probabilis quidem est. Adultum enim cum solo posse originali decedere, communi fidelium sensui videtur adversum. Limbum namque puerorum admittimus, non adultorum. Sed non est tamen usque adeo certa, ut non sit in proclivi eam infirmare, cum adversum certam, firmamque veritatem adducitur.

Dein-

Deinde argumentum, quo D. Thomas utitur illa opinione suadenda, consentaneum, & congruum est, non demonstrativum: congruentia vero argumenta, si ad vivum referentur, sæpe reperiuntur infirma. Quare nec D. Thomas accipit illud antecedens tanquam firmum, scilicet, facienti quod in se est pro naturæ viribus, Deum in eodem illico momento conferre gratiam gratum facientem, per quam homo iustificatur. Posset enim cum Durando verisimiliter dici, 4. dist. 4. quæst. 7. non oportere, statim ut puer rationis naturalis dictamen sequitur, per gratiam Dei iustificari; sed sat esse si proxime, vel etiam post aliquam moram temporis secundum divinæ providentiæ moderationem iustificetur; quo quidem intervallo egregie poterit de rebus supernaturalibus erudiri, easque tenere per fidem.

Ad hæc, quod paulo ante dicebamus, nec resumere modo piget. Sicut ad iustificationem voluntas boni naturalis non sufficit, ob id namque auxilio speciali indiget; ita quoque cognitio veri naturalis non est idonea. Nempe inter actus voluntatis, & intellectus proportio est. Quoniam enim voluntas non fertur in incognitum, ut eliciat actum naturalem, cognitio naturalis antecedit: ut autem actionem habeat supernaturalem, requiritur ante notitia supernaturalis, quod D. Thom. 3. contr. gent. cap. 152. disertissime tradit. Non igitur Div. Thomas secum ipse pugnans gratiam solum requirit ad movendum affectum in iustificatione impii; verum etiam ad movendum intellectum. Quare in hunc sensum, facienti quod in se est, per naturæ duratæ vires, Deus non denegat gratiam, quia præsto adest gratuitum Dei auxilium moventis hominem, & ad cognoscendum, & ad amandum finem supernaturalem.

His ita constitutis, ad primum argumentum dupliciter responderi potest. Prius, quod Deus puero deliberanti etiam circa vitam honestam accurret non solum movendo affectum, verum illustrando quoque intellectum. Nam quemadmodum naturalis ratio in illo principio, Deus est remunerator inquiringium se, eam certitudinem non præstat, quæ videlicet opus est ad statuendum, continendumque in officio hominis animi; cogitationes enim mortalium timidæ, & incertæ pro-

vi-